

Оксана Глушко,
Інститут педагогіки
НАПН України
м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Ключові слова: ключові компетентності, освіта, реформування, тенденції реформування, трансформаційні процеси, шкільна освіта.

Сутність проблеми, стан її дослідження: Україна із здобуттям незалежності розпочала системний процес реформування освіти країни. Власне, за цей період була прийнята низка спеціальних законів, а саме: Закони України «Про дошкільну освіту» (2001), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про позашкільну освіту» (2000), «Про професійно-технічну освіту» (1997), «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту дорослих» (1997) тощо. Водночас, активний поступ у європейський освітній простір вимагає синхронізації української освіти з європейською для подальшої якісної співпраці й виходу на новий рівень якості та взаємодії.

Питання трансформації освітньої сфери в Україні та у зарубіжжі є предметом дослідження таких вітчизняних науковців, як Н. Авшенюк (модернізація педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу), В. Андрущенко (модернізація вищої освіти), Л. Березівська (реформування шкільної освіти в Україні: історичний аспект), Л. Гриневич (освітні реформи), В. Кремень (трансформація змісту освіти, трансформація особистості), С. Кримський (принципи трансформації знання), О. Локшина (трансформаційні процеси шкільної середньої освіти в контексті європейської інтеграції), В. Огнев'юк (освітні реформи), О. Савченко (реформування початкової освіти), О. Пометун (реформування шкільної історичної науки в Україні), А. Сбруєва (тенденції реформування в зарубіжних країнах та в Україні), С. Сисоева (освітні реформи: освітологічний контекст), (О. Сухомлинська (реформаторська педагогіка, політика реформування в історичному контексті) та ін. Ця стаття

покликана збагатити дослідження специфіки трансформаційних процесів у вітчизняному освітньому просторі як в цілому, так і у шкільній освіті зокрема.

Очевидним є постійна увага до потреби в реформах системи освіти, так і неодноразові спроби їх проведення протягом останніх десятиліть, відповідно розроблялися стратегічні напрями розвитку національної освіти, наприклад «Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки», однак ці документи здебільшого носили декларативний характер [3].

У 2016 році МОН України був представлений інноваційний документ «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти», який пройшов широке громадське обговорення [4]. Крім того, у жовтні 2016 р. прийнятий у першому читанні закон «Про освіту».

Здійснений аналіз документів дозволив визначити головні тенденції реформування шкільної освіти України, які відповідають загальним світовим тенденціям в освіті.

Перша тенденція — глобалізація. Уніфікація системи освіти, мінімізація відмінностей національної системи (перехід з 2018 року на 12-річну систему навчання). В Європі, крім Білорусі та Російської Федерації 12-річна, або 13-річна базова середня освіта.

За новою реформою передбачається три рівні середньої освіти: початкова (4 роки), базова (5 років) і професійна середня (3 роки).

Друга тенденція — запровадження компетентнісного підходу. В Україні визначено 10 ключових компетентностей:

- Спілкування державною (чи рідною) мовами;
- Спілкування іноземними мовами;
- Математична грамотність;
- Компетентності в природничих науках та технологіях;
- Інформаційно-цифрова грамотність;
- Уміння вчитися впродовж життя;
- Соціальні і громадські компетентності;

- Підприємливість;
- Загальнокультурна грамотність;
- Екологічна грамотність і здорове життя.

На думку української дослідниці Н. Авшенюк, спрямованість глибинних, трансформаційних змін в освіті, залежить насамперед від наявних уявлень у тих, або інших країнах, про те, якою має бути людина: що вона повинна знати і вміти, якими компетенціями володіти [1, с. 166]. Науковець О. Локшина, аналізуючи європейський досвід реформування освіти, зокрема відмічала, що розвиток освіти в країнах ЄС характеризується трансформацією на компетентнісну модель освіти [2]. Отже, однією з провідних тенденцій розвитку освіти є трансформація знаннєвої парадигми освіти на компетентнісну.

Третя тенденція — рівний доступ до освіти. Зараз сільські учні, на рівні школи позбавлені у доступі до якісної освіти, що в свою чергу робить їх не конкурентноспроможними як для подальшого отримання вищої освіти, так і на ринку праці зокрема. Створення опорних шкіл, ставить собі за мету зліквідувати цю проблему. У 2016 році в Україні було створено 178 опорних шкіл і надалі цей процес активно продовжується.

Четверта тенденція — стандартизація в освіті. У 2018 році планується повне оновлення стандартів середньої освіти. Ця робота розпочалась у 2016 році із оновлення програм початкової школи. Зараз відбувається активна робота щодо перегляду навчальних програми для 5-9 класів (розвантаження програм від другорядної інформації, від дублювання, перехід на компетентнісні засади).

П'ята тенденція — децентралізація в освіті. Децентралізація в системі управління; перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами. Передбачено скорочення контрольно-наглядових функцій з боку центральних органів влади, запровадження автономії навчальних закладів. Також в новому законі «Про освіту» заплановані зміни в системі фінансування: гроші плануються виділятися не на фінансування інфраструктури навчальних закладів, а на кожну окрему дитину.

Шоста тенденція — європеїзація. У 2018 році, вперше в історії незалежної України, міжнародною організацією PISA, планується провести опитування знань учнів (тестування навичок і знань 15-річних учнів). Це дуже важливий крок, щодо подальшої уніфікації національної системи освіти й подальшого розвитку європейського, стратегічного вектору в освіті. Відповідальність за організацію та проведення дослідження PISA в Україні покладено на Український центр оцінювання якості освіти.

Однією з важливих складових освітніх трансформаційних змін є реформування підготовки та перепідготовки вчителів. Нова система післядипломної освіти передбачає запровадження ваучеру професійного розвитку учителя, забезпечивши цим самостійний вибір місця підвищення кваліфікації. Однією із важливих складових реформування підготовки вчителів є розробка норм, стандартів та процедур атестації педагогічних працівників. Всі ці заходи, а також підвищення заробітної плати педпрацівникам, повинні призвести до підвищення статусу професії вчителя в суспільстві. Отже, нова система підготовки і перепідготовки вчителів, в кінцевому варіанті повинна дати умотивованого, креативного вчителя, який постійно професійно розвивається.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що трансформаційні процеси в Україні, що відбуваються в освітній сфері, цілком відповідають загальним європейським тенденціям реформування в освіті, а саме: тенденції глобалізації в освіті, уніфікації національної системи освіти; запровадження компетентнісного підходу в освіті; рівного доступу до освіти; стандартизації в освіті; децентралізації в освіті; європеїзації.

Список використаних джерел:

1. Авшенюк Н. М. Європейські виміри модернізації сучасної педагогічної освіти / Н. М. Авшенюк / Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному просторі : монографія / авт. кол.: Н. М. Авшенюк, В. О. Кудін, О. І. Огієнко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 232 с.

2. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX - початок XXI ст.) : монографія / О. І. Локшина; Ін-т педагогіки АПН України. — К. : Богданова А.М., 2009. — 403 с.

3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page2>.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. — Міністерство освіти і науки України, 2016. — 34 с.